

УДК 821.161.3«1920/1930»

І. У. Каляда

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

БЕЛАРУСІЗАЦЫЯ 1920-Х ГАДОЎ: СТВАРЭННЕ САВЕЦКАЙ СІСТЭМЫ НАРОДНАЙ АДУКАЦЫІ

У артыкуле разглядаюцца праблемы станаўлення і развіцця сістэмы народнай адукацыі ў БССР у 1920-я гады. Гэтаму накірунку надавалася першачарговае значэнне ў комплексе распрацаваных мерапрыемстваў па правядзенні палітыкі беларусізацыі. Зыходным прынцыпам стала ажыццяўленне беларусізацыі раўналежна па ўсіх катэгорыях навучальных і выхаваўчых устаноў. Вырашаліся праблемы навуковай распрацоўкі беларускай мовы, яе тэрміналогіі, падрыхтоўкі настаўнікаў, фарміравання кадраў прафесарска-выкладчыцкага саставу вышэйшай школы, станаўлення сеткі адукацыі нацыянальных меншасцей. Гэты час стаў важным этапам у станаўленні беларускай навукі, калі разгортвалі сваю дзейнасць першыя навуковыя ўстановы, фарміраваліся кадры вучоных. У выніку правядзення гэтай палітыкі значна ўзмацнілася навуковая база ВНУ рэспублікі, што забяспечвала падрыхтоўку як кадраў спецыялістаў-практыкаў, так і маладой беларускай прафесуры, якая разам з вучонымі, прыехаўшымі ў БССР па запрашэнні беларускага ўрада, склала даволі значны на той час інтэлектуальны патэнцыял беларускай навукі, якая толькі нараджалася. У 1920-я гады сістэма народнай адукацыі ў асноўным склалася, сфарміраваліся прынцыпы дзяржаўнай палітыкі і дзейнасці партыйных і грамадскіх арганізацый у гэтай сферы. Менавіта тады былі закладзены асновы сучаснай беларускай мовы.

Ключавыя словы: нацыянальная палітыка, народная адукацыя, беларусізацыя, беларуская мова, тэрміналогія, навучальная ўстанова, вышэйшая школа, педагагічныя кадры.

Для цытавання: Каляда І. У. Беларусізацыя 1920-х гг.: стварэнне савецкай сістэмы адукацыі // Труды БГТУ. Сер. 6, История, философия. 2021. № 2 (251). С. 29–33.

I. U. Kalyada

Belarusian State Technological University

BELARUSIZATION OF THE 1920S: THE CREATION OF THE SOVIET PUBLIC EDUCATION SYSTEM

The article examines the problems of formation and development of the public education system in the BSSR in the 1920s. This direction was of paramount importance in the complex of developed measures to implement the policy of Belarusianization. The basic principle was the implementation of Belarusianization in all categories of educational institutions. The problems of scientific development of the Belarusian language, its terminology, teacher training, formation of the teaching staff of the higher school, formation of the network of education of national minorities were solved. This time became an important stage in the formation of Belarusian science, when the first scientific institutions developed their activities, the formation of scientists was formed. As a result of this policy, the scientific base of the republic's universities was significantly strengthened, which provided training for both practitioners and young Belarusian professors, who, together with scientists who came to the BSSR at the invitation of the Belarusian government, was quite significant at the time the intellectual potential of Belarusian science, which was just being born. In the 1920s, the system of public education was mainly formed, the principles of state policy and the activities of party and public organizations in this area were formed. It was then that the foundations of the modern Belarusian language were laid.

Key words: national policy, public education, Belarusianization, Belarusian language, terminology, educational institution, higher school, pedagogical staff.

For citation: Kolyada I. V. Belarusization of the 1920s: the creation of the Soviet public education system. *Proceedings of BSTU, issue 6, History, Philosophy*, 2021, no. 2 (251), pp. 29–33 (In Belarusian).

Уводзіны. Палітыка беларусізацыі стала вызначальным фактарам усяго грамадскага жыцця БССР другой паловы 1920-х гадоў. Яе галоўны напрамак – гэта развіццё беларускай мовы. Пры распрацоўцы мер па адраджэнні беларускай мовы неабходна было ўлічваць яе

дыялектную стракатасць, незавершанасць працэсу фарміравання ў якасці літаратурнай, нераспрацаванасць навуковай, палітычнай, юрыдычнай тэрміналогіі. Адпаведна вызначаліся і задачы: навуковая распрацоўка праблем беларускай мовы, яе гісторыі, удасканаленне лексікі і граматыкі,

тэрміналогіі на аснове вывучэння беларускай мовы. Асноўная роля ў вырашэнні гэтых задач адводзілася Народнаму камісарыяту асветы, Інстытуту беларускай культуры, адпаведным універсітэцкім кафедрам.

Яшчэ ў лютым 1921 года была створана Беларуска-навукова-тэрміналагічная камісія, якая павінна была апрацаваць беларускую тэрміналогію па ўсіх галінах навукі. І ўжо 1 мая 1921 года Камісія рабіла сваю першую справаздачу: за два з паловай месяцы яна здолела апрацаваць і канчаткова прыняць 2270 і падрыхтаваць да зацвярджэння звыш 5000 тэрмінаў [1, с. 10]. Увогуле да 1922 года была выдадзена навуковая беларуская тэрміналогія па гуманітарнай, прыродазнаўчай і матэматычнай галінах.

На базе навукова-тэрміналагічнай камісіі ў 1922 годзе быў утвораны Інстытут беларускай культуры, які ў далейшым узначаліў даследаванні ва ўсіх галінах навукі, звязаных з беларускай культурай. Асноўныя яго задачы – арганізацыя планамернага вывучэння мовы, літаратуры, гісторыі, эканомікі Беларусі, каардынацыя навукова-даследчай работы ў краіне. Агульнымі намагаўнямі ў кароткі тэрмін былі падрыхтаваны і выдадзены тэрміналагічныя слоўнікі па асноўных галінах навукі, распрацоўкі па лексіцы і граматыцы беларускай мовы, дапаможнікі для школ, тэхнікумаў, інстытутаў. Менавіта тады былі закладзены асновы сучаснай беларускай мовы.

Асноўная частка. У комплексе распрацаваных мерапрыемстваў па беларусізацыі грамадскага жыцця ў рэспубліцы першачарговае значэнне надавалася сістэме народнай адукацыі. Урадам краіны было прынята рашэнне: беларусізацыю ажыццяўляць раўналежна па ўсіх катэгорыях навучальных і выхаваўчых устаноў. Зыходным вызначаўся прынцып забеспячэння правоў і магчымасцей кожнай нацыянальнасці, якая пражывала на Беларусі, навучаць дзяцей на роднай мове адпаведна іх удзельнай вазе ў агульнай колькасці насельніцтва і жаданню бацькоў. Ніжэйшыя школы павінны былі працаваць на роднай мове працоўнага насельніцтва; выпускнікі тэхнікумаў і ВНУ – абслугоўваць насельніцтва на яго роднай мове; руская мова, як мова саюзная, абавязковая ва ўсіх навучальных установах, нягледзячы на тое, на якой мове гэтая ўстанова працуе. У выніку да 1928 года каля 80% школ было пераведзена на беларускую мову навучання. Поўнасьцю на беларускай мове ішло выхаванне ў дзіцячых дамах і садках [2, с. 72].

Палітыка беларусізацыі з яе прыярытэтам беларускай мовы і культуры ніколі не несла ў сябе пагардлівых адносін да моў і культур іншых народаў. Побач з беларускімі адчыніліся школы і класы з роднай мовай выкладання для прадстаўнікоў нацыянальных меншасцей: рускай,

яўрэйскай, польскай, украінскай і інш. Так, хутка развівалася сетка яўрэйскіх школ – у 1926/27 навучальным годзе колькасць пачатковых школ павялічылася да 132–147, а сямігадовых – да 50–53, што складала адпаведна 3 і 18% ад агульнай колькасці такіх школ у рэспубліцы; польскіх школ – 138 (акрамя польскіх меліся беларускія школы з выкладаннем польскай мовы); у 1925/26 навучальным годзе адчыніліся першыя дзве літоўскія школы ў Полацкай акрузе (у 1927 г. іх было 10) [3, с. 10]. Наогул, у 1927 годзе выкладанне ў школах Беларусі вялося на васьмі нацыянальных мовах.

Большасць настаўніцтва, асабліва сельскага, ставілася да беларусізацыі добрабычліва. Усё настаўніцтва было ўцягнута ў гуртковую працу па вывучэнні беларускай мовы. Градскае настаўніцтва ўспрымала беларусізацыю як неабходнасць і не прэрэчыла супраць яе. Можна казаць аб тым, што сярод інтэлігенцыі да 1927 года склаліся ўжо даволі значныя кадры, якія актыўна прымалі ўдзел у культурным будаўніцтве. Разам з тым і сярод настаўнікаў, і сярод вучняў былі і такія, хто адносіўся да беларусізацыі ваража ці фармальна. Напрыклад, былі выпадкі нежадання вывучаць беларускую мову ў школах: дзеці ў ананімных анкетах пісалі, што «...нам больш падабаецца руская мова, бо на беларускай мове далей Мінску не паедзеш» (з паветамлення Мазырскай акружнай нацкамісіі ад 25.06.1929) [4, с. 1].

На жаль, некаторыя факты давалі падставы для незадаволенасці. Яшчэ ў 1924 годзе у часопісе «Польмя» з’явіўся артыкул «Школа і палітыка» А. Харэвіча, дзе выказвалася думка аб тым, што рускія школы на Беларусі наогул непатрэбны. Прычыны наступныя: «не хапае ні патрэбных кніг і навуковых прылад, ні належных настаўнікаў... Калі на Беларусі павінна існаваць рабоча-сялянская школа, то гэта... можа быць школа пераважна беларуская і толькі за нязначным выключэннем – яўрэйская ці польская, але ніяк не расійская...» [5, с. 94]. Зразумела, што падобныя з’явы ніякім чынам не маглі садзейнічаць справе нацыянальнага адраджэння, а толькі выклікалі негатыўныя, а то і варажыя адносіны да беларускай мовы і беларускай культуры наогул.

У асобных выпадках назіраўся рэзкі кантраст паміж памяшканнямі і абсталяваннем, напрыклад, яўрэйскай і беларускай школ у адной і той жа мясцовасці. Гэта прыводзіла да таго, што яўрэйская школа дадзенай мясцовасці разглядалася насельніцтвам як школа другога гатунку, і спрыяла адліву вучняў з гэтай школы ў беларускія ці рускія школы.

У перыяд ажыццяўлення беларусізацыі адной з самых вострых была праблема адукаваных

кадраў. Вырашаць яе трэба было неадкладна, таму ЦВК БССР звярнуўся да Наркамсветы РСФСР з просьбаю адкамандзіраваць у БССР настаўнікаў-ураджэнцаў Беларусі, а таксама апублікаваць зварот да іх з заклікам уключыцца ў культурнае адраджэнне краіны (выдаваліся пад'ёмныя тым работнікам культуры, якія звярталіся на Беларусь). Дзякуючы гэтаму звароту на радзіму вярнуўся Я. Колас, адзін з першых арганізатараў беларускіх школ (да гэтага часу ён працаваў настаўнікам у Абаянскім раёне Курскай вобласці). Па запрашэнні Акадэмічнага цэнтра БССР у Мінск прыехаў Е. Раманаў, адзін з самых вядомых беларускіх мовазнаўцаў, этнографіаў, археолагаў, які з 1917 года жыў і працаваў у Стаўрапалі. У 1921 годзе з Адэсы вярнуліся такія выдатныя дзеячы беларускай культуры, як С. Некрашэвіч, А. Баліцкі, Пётр і Юльян Ілчочны, артыст А. Ляжневіч, прафесар М. Пятуховіч, Н. Грамыка, у 1922 годзе – Я. Аляхновіч. У 1925 годзе на радзіму вярнуўся славыты беларускі гісторык і этнограф М. Доўнар-Запольскі, які ўзначаліў гісторыка-этнаграфічную камісію Інбелкульту, выкладаў у БДУ [6, с. 7].

Асабліва ўвага надавалася падрыхтоўцы настаўнікаў, якія б маглі весці выкладанне на беларускай мове, для чаго сталі адкрываць кароткатэрміновыя курсы (кожны год на 1,5–2,5 месяцы). Курсы мелі практычны характар і распрацоўвалі пытанні метадыкі і школьнай практыкі. Абавязковым дапаўненнем курсаў былі школы практыкі, ці ўзорныя школы, дзе слухачы курсаў вялі практычную работу па метадыках выкладання беларускай мовы, арыфметыкі, гісторыі Беларусі, геаграфіі і інш. Да 1927 года праз такія курсы прайшло 75% настаўнікаў [7, с. 416]. Працавалі таксама кароткатэрміновыя курсы (3 месяцы) спецыяльна па вывучэнні беларускай мовы.

З мэтай перападрыхтоўкі настаўнікаў у снежні 1923 года у Мінску пачалі працаваць Вышэйшыя курсы беларусазнаўства, у навучальным плане якіх значыліся такія дысцыпліны, як беларуская мова, гісторыя беларускай літаратуры, гісторыя Беларусі, геаграфія і этнаграфія Беларусі, беларускае мастацтва, метадыка мовы і літаратуры. На курсах чыталі лекцыі вядомыя прафесары з БДУ: Я. Лёсік (беларуская мова), М. Пятуховіч (гісторыя беларускай літаратуры), С. Азбукін (кразнаўства). З лекцыямі-дакладамі перад слухачамі курсаў выступалі супрацоўнікі Інбелкульту – У. Ігнатоўскі, А. Цвікевіч і інш. Акрамя лекцый праводзіліся практычна-лабараторныя заняткі, гутаркі-дыскусіі на канферэнцыях, экскурсіі ў дзяржаўнае выдавецтва, друкарню, дзяржаўны музей і г. д. Матэрыялы, здабытыя на гэтых экскурсіях, друкаваліся ў кразнаўчым часопісе «Наш край». Згодна са справаздачай аб рабоце курсаў

у чэрвені-ліпені 1927 года, калі спачатку «большасць слухачоў размоўнай беларускай мовай не валодалі, то да заканчэння курсаў пачалі гутарыць па-беларуску: на беларускай мове вялі спрэчкі ў час дыскусій, рабілі даклады і г. д.» [8, с. 5]. Слухачы курсаў атрымлівалі добрую тэарэтычную падрыхтоўку, аднак у 1927 годзе курсы былі рэарганізаваны ў Вышэйшыя курсы грамадазнаўства з мэтай «даць выкладчыкаў грамадазнаўства вышэйшай кваліфікацыі шляхам перападрыхтоўкі настаўніцтва ў кірунку не толькі тэарэтычным, але і метадычным, і палітычным...» [9, с. 54]. Разам з Вышэйшымі курсамі беларусазнаўства працавалі Цэнтральныя беларускія курсы па перападрыхтоўцы настаўнікаў беларускіх школ РСФСР (гэта былі двухмесячныя курсы, слухачамі якіх з'яўляліся настаўнікі ад Бранскай, Смаленскай і Пскоўскай губерняў).

Да 1928 года поўнасьцю былі беларусазаваны педагогічныя тэхнікумы і курсы па падрыхтоўцы настаўнікаў. Беларусізацыя іншых тэхнікумаў (індустрыяльных, будаўніцкага, кааператыўнага, мастацкага) заключалася ў тым, што беларуская мова там была ўведзена як прадмет выкладання.

Хуткай падрыхтоўкі адпаведных педагогічных кадраў патрабавала і станаўленне сеткі адукцыі нацыянальных меншасцей. У 1926/27 навучальным годзе працавалі тры нацыянальныя яўрэйскія педтэхнікумы (у Мінску, Віцебску і Гомелі), польскія педагогічны тэхнікум. Для падрыхтоўкі латышскіх настаўнікаў Наркамсветы пасылаў у Ленінградскі латышскі педтэхнікум па 10 стыпендыятаў.

Перад вышэйшымі навучальнымі ўстановамі Беларусі была пастаўлена задача арганізаваць планавую падрыхтоўку навукоўцаў-беларусаў і прыцягнуць да працы ў ВНУ рэспублікі тых навукоўцаў-беларусаў, якія працавалі ў іншых саюзных краінах. Былі вызначаны асноўныя напрамкі фарміравання кадраў прафесарска-выкладчыцкага саставу вышэйшай школы: запрашэнне прафесараў з іншых ВНУ РСФСР; прыцягненне да выкладчыцкай працы ў ВНУ БССР супрацоўнікаў партыйных і савецкіх органаў; накіраванне выкладчыкаў на вучобу ў Інстытут чырвонай прафесуры ў Маскву. Немалаважным для фарміравання нацыянальных навуковых кадраў мела вяртанне да навуковай дзейнасці па ініцыятыве ўрада БССР прадстаўнікоў беларускай навукі і культуры – В. Ластоўскага, Я. Лёсіка, С. Некрашэвіча, А. Смоліча, А. Цвікевіча і інш.

Вышэйшыя навучальныя ўстановы пераходзілі на беларускую мову больш павольна, што тлумачыцца, у першую чаргу, недастатковым веданнем беларускай мовы выкладчыцкім саставам. Калі прааналізаваць нацыянальны і

моўны склад выкладчыкаў ВНУ Беларусі ў 1924/1925 навучальным годзе, то карціна будзе наступная: у БДУ прафесароў налічвалася 31, з іх беларусаў – 1, рускіх – 23, яўрэяў – 5, іншых – 2 (з усіх беларускую мову ведаў 1); з 21 выкладчыка беларусаў налічвалася 11, рускіх – 4, яўрэяў – 6, беларускую мову ведалі 7 чалавек. У Мінскім сельскагаспадарчым інстытуце з 17 прафесароў беларус быў 1, рускіх – 14, іншых – 2, з іх беларускую мову ведаў 1; з 7 выкладчыкаў беларусаў было 2, рускіх – 2, іншых – 3, ведалі беларускую мову 3 чалавекі [10, с. 33].

Відавочна, што працэнт беларусаў у педагагічным складзе ВНУ быў мізэрны, а ведаючых беларускую мову – яшчэ меншы. Тлумачыцца гэта перш за ўсё тым, што да рэвалюцыі 1917 года на Беларусі такіх кадраў амаль не было, і іх не рыхтавалі. Сталая сетка ВНУ пачала фарміравацца толькі ў 1920-я гады (Беларускі палітэхнічны інстытут (1920 г.), Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт (1921 г.), педагагічныя інстытуты ў Віцебску, Магілёве, Мінску).

Асабліва ўвага надавалася вывучэнню беларускай мовы студэнтамі ВНУ пры пераходзе на апошні курс навучання, і калі, напрыклад, выпускнікі ўніверсітэта не паказвалі дастатковых ведаў па беларускай мове, іх пакідалі яшчэ на год для спецыяльнага яе вывучэння.

Для вырашэння пытання аб павелічэнні колькасці даследчыкаў і выкладчыкаў вышэйшай школы нацыянальнымі кадрамі ў 1927 годзе пры Інбелкульце была адкрыта, а ў БДУ атрымала новы штуршок для свайго развіцця аспірантура з трохгадовым тэрмінам навучання.

Трэба адзначыць, што ў ходзе беларусізацыі вышэйшых навучальных устаноў былі складанасці і сур'ёзныя недахопы, назіраліся фармальныя адносіны і нават супраціўленне некаторай часткі супрацоўнікаў ВНУ вывучэнню беларускай мовы і пераводу выкладання сваіх дысцыплін на гэтую мову. Не садзейнічала беларусізацыі ВНУ прымяненне націску і адміністрацыйных мер. Напрыклад, значная частка выкладчыкаў і студэнтаў выказвала незадаволенасць рашэннем агітпрапа ЦК КП(б)Б, згодна якому скончыўшымі ўніверсітэт лічылі толькі тых студэнтаў, якія добра валодалі беларускай моваю. На гэтай глебе ўзніклі канфлікты і сярод студэнтаў.

Тым не менш, нягледзячы на шматлікія цяжкасці, да канца 1920-х гадоў значна ўзмацнілася навуковая база Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, іншых ВНУ рэспублікі. Тым самым забяспечвалася падрыхтоўка як кадраў спецыялістаў-практыкаў, так і маладой беларускай прафесуры, якая разам з вучонымі, прыехаўшымі ў БССР па запрашэнні беларускага ўрада, склала даволі

значны на той час інтэлектуальны патэнцыял на-раджаючайся беларускай навукі.

У 1920-я гады вялікую ролю ў навукова-культурным жыцці адыграў Інстытут беларускай культуры, у складзе якога працавалі чатыры нацыянальныя аддзелы: яўрэйскі, польскі, літоўскі і латышскі, якія вялі навуковыя даследаванні мовы, гісторыі, этнаграфіі, культуры асобных нацыянальнасцей. Інстытут стаў асяродкам беларускай навукова-культурнай і грамадскай думкі.

Улічваючы патрэбы развіцця народнай гаспадаркі і культуры, на базе Інбелкульты была ўтворана Беларуская Акадэмія навук, якая адкрылася 1 студзеня 1929 года. Яе першым прэзідэнтам стаў акадэмік У. Ігнатоўскі, віцэ-прэзідэнтамі – акадэмікі С. Некрашэвіч і М. Бялуга. У ліку першых правадзейных членаў Акадэміі былі Я. Купала, Я. Колас, У. Пічэта, І. Замоцін, А. Ясініскі.

Для распрацоўкі навуковых і культурных праблем, звязаных з асаблівасцямі тых ці іншых нацыянальнасцей, пры Акадэміі навук былі арганізаваны яўрэйская, польская і латышская секцыі. Напрыклад, яўрэйская секцыя мела ў сваім складзе лінгвістычную, літаратурную, сацыяльна-эканамічную і фальклорную камісіі, якія распрацоўвалі пытанні па гісторыі яўрэяў у Беларусі і Літве, па гісторыі каланізацыі, рэкрутчыны і г. д.

Заклучэнне. Такім чынам, у 1920-я гады сістэма народнай адукацыі ў асноўным складалася, сфарміраваліся прынцыпы дзяржаўнай палітыкі і дзейнасці партыйных і грамадскіх арганізацый у гэтай сферы. У складаных матэрыяльных умовах расла сетка агульнаадукацыйных школ, тэхнікумаў, ВНУ. Пашырэнне выкладання на беларускай мове закладвала асновы для выхавання нацыянальнай свядомасці. Відавочна, што гэты час стаў важным этапам у становленні беларускай навукі, калі былі ўтвораны і разгортвалі сваю дзейнасць першыя навуковыя ўстановы, фарміраваліся кадры вучоных і былі дасягнуты пэўныя поспехі ў галіне гуманітарных, біялагічных, сельскагаспадарчых і іншых навук. Цэнтрам навуковага развіцця стаў Інстытут беларускай культуры, які быў асяродкам культурнага жыцця, многа зрабіў для справы беларускага адраджэння, фарміравання навуковых і культурных кадраў, якія сцвярджалі развіццё нацыянальнай культуры і самасвядомасці народа. Разам з тым спроба стварыць у 1920-я гады сістэму адукацыі нацыянальных меншасцей, пражываючых у БССР, нягледзячы на шэраг станоўчых момантаў, засталася незавершанай. Усё прыйшло да таго, што нацыянальная школа гэтых народаў, як і культура наогул, з другой паловы 1930-х гадоў знікла на доўгія гады амаль цалкам.

Спіс літаратуры

1. Інстытут беларускай культуры (ІнБелКульт): гісторыя ўзнікнення, сучасная структура, навукова-даследчая дзейнасць. Менск: Дзярж. выд-ва Беларусі, 1926. 118 с.
2. Чарвякоў А. За Савецкую Беларусь. Мінск: Беларускае выд-ва, 1927. 137 с.
3. НАРБ. Ф. 42. Воп. 1. Спр. 347. Арк. 10.
4. НАРБ. Ф. 701. Воп. 1. Спр. 2.
5. Харэвіч А. Школа і палітыка // Полымяю 1924. № 3. С. 90–96.
6. НАРБ. Ф. 42. Воп. 1. Спр. 526. Арк. 7.
7. Белорусская Советская Социалистическая Республика. Минск: Изд-во СНК БССР, 1927. 528 с.
8. НАРБ. Ф. 42. Воп. 1. Спр. 1898. Арк. 5.
9. НАРБ. Ф. 42. Воп. 1. Спр. 1897. Арк. 54.
10. НАРБ. Ф. 701. Воп. 1. Спр. 4. Арк. 33.

References

1. *Instytut belaruskaj kul'tury (InBelKul't): gistoryya uzniknennya, suchasnaya struktura, navukova-dasledchaya dzeaynasts'* [Institute of Belarusian Culture (InBelKult): history of origin, modern structure, research activity]. Minsk, Dzyarzhhaunaye vydavetstva Belarusi Publ., 1926. 118 p.
2. Charvyakou A. *Za Savetskuyu Belarus* [For Soviet Belarus]. Minsk, Belaruskaye vydavetstva Publ., 1927. 137 p.
3. NARB. Fund 42. I. 1. F. 347. L. 5.
4. NARB. Fund 701. I. 1. F. 2.
5. Harevich A. School and politiks. *Polymya* [Flame], 1924, no. 3, p. 90–96 (In Belarusian).
6. NARB. Fund 42. I. 1. F. 526. L. 7.
7. *Belaruskaya Savetskaya Sotsialisticheskaya Respublika* [Belarusian Soviet Socialist Republic]. Minsk: Izdatel'stvo SPK BSSR, 1928. 528 p.
8. NARB. Fund 42. I. 1. F. 1898. L. 5.
9. NARB. Fund 42. I. 1. F. 1897. L. 54.
10. NARB. Fund 701. I. 1. F. 4. L. 33.

Інфармацыя пра аўтара

Каляда Іна Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Святлова, 13а, Рэспубліка Беларусь). E-mail: koleda@belstu.by

Information about the author

Kolyada Ina Uladzimirauna – PhD (History), Associate Professor, Assistant Professor, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., 220006, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: koleda@belstu.by

Пасмыніў 10.09.2021